

EERSTE VERHAAL

De diepste binnenlanden

De meisjes die huid deelden

DE BEVALLING WAS ZWAAR. Misschien wel de zwaarste ooit, en dat in een dorp waar alle bevallingen om die titel vochten. De moeder had een dikke buik, maar pas op de derde dag met weeën beseften ze dat ze een tweeling droeg. Hoe de bevalling verliep, hoelang de kreten door het houten huis galmden en hoe de vrouwen om haar heen de kinderen er uiteindelijk uit wisten te krijgen – dat werd allemaal vergeten. Te verschrikkelijk om na te vertellen, te erg om zich te herinneren. De moeder scheurde uit en bloedde dood, en haar naam is uit de geschiedenis verdwenen. Maar wat nooit vergeten zou worden, waren de tweeling en hun afwijking. Ze waren van hun heupen tot hun voeten met elkaar vergroeid.

Maar dat was dan ook alles. Ze ademden en krijsten en er was niets mis met hun hoofd.

Hun ouders kwamen van de Hekne-boerderij en de meisjes werden Halfrid en Gunhild Hekne gedoopt. Ze groeiden gestaag, lachten veel en waren geen last maar een bron van vreugde. Voor elkaar, voor hun vader, voor de andere kinderen, voor het dorp. De Hekne-zusters werden al jong achter het weefgetouw gezet en zaten daar vaak dagenlang, terwijl hun vier armen volkomen op elkaar ingespeeld heen en weer schoten tussen schering en inslag, zo snel dat je niet kon zien wie op welk moment de draden aansloeg in het wandkleed. Hun motieven waren wonderlijk mooi, vaak mysterieus, en hun tapijten werden geruild voor zilver en vee. In die tijd was het niet gebruikelijk om handwerk van een merkteken te voorzien, en later waren er heel wat mensen die veel geld neertelden voor een Hekne-wandkleed waarvan niet vaststond of het wel echt was.

Het bekendste Hekne-tapijt was het kleed waarop Skråpånatta was afgebeeld, de plaatselijke variant van de Dag des Oordeels, losjes gebaseerd op de oud-Noordse profetieën over Ragnarok. Een vlam-

menzee zou de nacht in de dag veranderen, en wanneer alles door het vuur was verteerd en de nacht weer donker werd, zou de aarde afgeschraapt zijn tot op de kale rotsen en de levenden en de doden zouden in een lange stoet bijeengedreven worden om bij zonsopgang voor hun rechter te verschijnen. Dit wandtapijt werd aan de kerk geschonken en zou daar generaties lang hangen, tot het op een nacht door gesloten deuren heen verdween.

De zusters verlieten de boerderij maar zelden, hoewel ze zich veel gemakkelijker konden voortbewegen dan je zou denken. Ze liepen in een soort driekwartsmaat, alsof ze een volle emmer water tussen zich in droegen. Het enige waar ze moeite mee hadden was de heuvel bij de boerderij. Hekne stond op een steile helling die in de winter, als het er glad werd, levensgevaarlijk voor hen was. Gelukkig lag de boerderij op het zuiden, de sneeuw smolt er al vroeg in het voorjaar, vaak al in maart, en de zusters kwamen altijd tegelijk met de lentezon weer tevoorschijn.

Hekne was een van de eerste ontginningsboerderijen en daardoor een van de beste. Ze hadden twee zomerboerderijen, en op de grootste daarvan, Storseter Hekne, graasde een weldoorvoede kudde koeien in diepgroen gras. Vanaf de boerderij was het ook maar een klein stukje lopen naar Nedre Glupen, een meertje dat vol vis zat en waar een boothuis stond, gemaakt van negenduims balken. Maar de echte maatstaf voor de rijkdom van een boer in het Gudbrandsdal was de hoeveelheid zilver die hij bezat. Dat was zijn bank, een zichtbare, toegankelijke reserve. Geen enkele hoeve was die naam waard als de eigenaar geen zilveren bestek voor achttien mensen bezat, en dankzij de handel in wandtapijten had Hekne bestek voor dertig.

TOEN DE HEKNE-TWEELING BIJNA VOLWASSEN WAS, werd de ene ziek. De gedachte aan de mogelijke consequentie – dat het levende meisje het lijk van haar zuster zou moeten meezeulen – was ondraaglijk, en dus ging hun vader, Eirik Hekne, naar de kerk om ervoor te bidden dat beiden gelijktijdig mochten sterven.

Het gebed werd gehoord door de dominee en waarschijnlijk ook

door God. De dood bezocht de zusters op dezelfde dag, en toen het tegen het einde liep wilden ze alleen zijn. Hun vader en de andere kinderen wachtten voor de deur, en ze hoorden de meisjes in het kamertje praten over iets belangrijks wat geregeld moest worden. Die dag voltooiden ze het wandtapijt dat *Skråpánatta* genoemd zou worden. Ze waren er samen aan begonnen, maar Gunhild zou het werk alleen afmaken nadat Halfrid was overleden en haar zusters armen haar niet meer konden helpen. Hun vader liet haar in alle rust werken, want de zussen straalden altijd iets hogers uit, iets wat hij en de andere mensen die zich op het niveau van het water en de rotsbodem bevonden nooit zouden begrijpen. Tegen de avond hoorden ze gehoest en daarna viel de weefkam op de grond.

Ze gingen naar binnen en zagen dat Gunhild nu ook stervende was. Ze leek hun aanwezigheid niet op te merken, want ze lag met haar gezicht naar haar zuster toe en zei: *‘Jij zult wijd rennen en ik zal nauw rennen, en als het weefsel geweven is zullen wij samen weer terugkeren.’*

Ze trok Halfrids handen naar zich toe en vouwde ze in de hare, en zo bleven ze met verstrengelde handen liggen, als in een tweestemmig gebed.

Latere generaties konden het er niet over eens worden wat Gunhild nu eigenlijk had bedoeld, want haar dialect maakte de zin dubbelzinnig. Rennen kon *een weefgetouw bedienen* betekenen, maar ook *hard hollen*. Toen het wandtapijt aan de kerk werd geschonken, schreef de dominee Gunhilds laatste woorden op de houten plaat waarop het tapijt werd bevestigd. Maar zijn boekentaal miste de rijkdom van het dialect en luidde heel zuinig: *Jij zult ver lopen en ik zal kort lopen, en als het weefsel af is zullen wij beiden terugkomen.*

De meisjes werden begraven onder de vloer van de kerk, en als dank voor het feit dat ze samen gestorven waren liet Eirik Hekne twee kerkklokken gieten. Die werden de Zusterklokken genoemd en galmden met ongekende kracht en diepte. Het geluid vulde het hele dal, rolde de heuvels op en weerkaatste tegen de berghellingen. Als er blank ijs op het *Løsnesvatn* lag, het meertje bij de kerk, waren de klokken in drie naburige dorpen te horen, als een verre harmonie die hun eigen klokken overstemde, en als de wind goed stond, kon

je ze volgens sommigen zelfs tot op de zomerboerderijen horen.

De eerste koster was al na drie kerkdiensten doof. Er werd een extra houten tussenvloer onder in de toren getimmerd waarop de nieuwe koster kon staan, en die stopte bovendien bijenwas in zijn oren en sjarde een leren band rond zijn hoofd om zijn oren te beschermen.

Het geluid van de Zusterklokken was niet zwaarmoedig of dreigend. Elke slag had een levendige klank, als een belofte van een nieuwe lente, en een nagalm met fraaie, volhardende trillingen. De klanken drongen diep door tot in je gedachten en lieten zelfs de stoerste mannen niet onberoerd. Als de koster het in de vingers had, kon hij twijfelaars in kerkgangers veranderen, en de verklaring voor het machtige geluid van de Zusterklokken was dat ze een zilverklank hadden. Destijds verwees dat woord naar de kostbare gewoonte om zilver aan het metaal waarvan de klok werd gegoten toe te voegen. Hoe meer zilver, des te mooier de klank.

De fraai bewerkte gietvormen en het brons voor de klokken hadden Eirik Hekne al een vermogen gekost, veel meer dan zijn dochters ooit voor hun wandtapijten hadden gekregen. Verdoofd door verdriet liep hij naar de smeltkroes en gooide zijn hele zilveren bestek erin, graaide daarna in zijn zakken en smeed twee werkknuisten vol zilveren daalders in de kokende legering, munten die merkwaardig lang op het gietsel bleven drijven voordat ze smolten en al borrelend zonken.

DE EERSTE KEER DAT WERD GEZEGD dat de Zusterklokken voor gevaar waarschuwden was tijdens een van de vele grote overstromingen in het dal. De sneeuw smolt plotseling en massaal, de mensen kregen hoofdpijn onder een drukkende, zwarte zomerhemel, en in de nacht dat de rivier haar loop wijzigde werden de dorpelingen wakker van de beierende klokken. Het begon te regenen, en de bewoners van twee boerderijen konden nog net vluchten voordat hun huizen door de stroom werden meegesleurd. Grote houten gebouwen vielen om, en de planken en balken lagen als twijgjes langs de randen van de schuimbekkende scheur in het landschap. In het

Løsnesvatn dreven grote, witte bulten diep en zwaar in het water, dat waren de schapen. Pas later, toen ze buiten in de regen de koppen telden en zagen dat het gezin van de koster ook voltallig was, werd duidelijk dat de koster níét in de kerk was geweest, en toen de dominee op onderzoek uitging bleek dat de kerkdeur op slot zat en ook de hele tijd op slot had gezeten.

Eirik was toen al jaren dood. Het is niet bekend of hij er ooit spijt van had dat hij al zijn zilver had omgesmolten, maar de Zusterklokken hadden hem zó veel gekost dat de boerderij meerdere malen ternauwernood aan een gedwongen verkoop ontsnapte. Als het mogelijk was geweest om Hekne in twee boerderijen op te splitsen, dan hadden ze dat gedaan, maar het land was te steil en smal. In de jaren erop pakte de deurwaarder hun Nedre Glupen, twee pachtboerderijtjes en de grootste zomerboerderij af, en de latere generaties leden zwaar onder de prijs die Eirik Hekne had betaald. Het lukte hun om het restant van de boerderij in de familie te houden, erfgenamen kregen erfgenamen, en elke nakomeling dacht zo het zijne van zijn voorvader. Er waren er maar weinig die vonden dat het geld beter besteed was aan kerkklokken dan aan akkers en stallen, maar ze accepteerden het als een teken dat zwoegen gemakkelijker te dragen is dan verdriet. Elke zondag bereikte een troostend geluid de boerderij, van de klokken die Eirik de Dochterklokken noemde, een gewoonte en een recht die samen met hem stierven.

De staafkerk

EEUWENLANG LUIDDEN DE ZUSTERKLOKKEN in het dorp. Ze luidden voor de levenden en de stervenden en de doden, voor bruiloften en belijdenissen, voor dopen en kerstdiensten en soms voor bosbranden en overstromingen en aardverschuivingen. Er verhuisden zelden mensen naar of uit het dorp, degenen die vertrokken kwamen nooit meer terug, en veel kinderen dachten dat alle klokken zo klonken als de Zusterklokken, zoals mensen die een magnifiek uitzicht hebben dat ook als vanzelfsprekend beschouwen.

De klokken hingen veilig in de toren tot het jaar 1880, toen ze, en met hen het dorp, het slachtoffer werden van plotselinge veranderingen en onbuigzame geesten. De ene klok zou zelfs onder water belanden en weer worden opgevist, en de enige die macht over het lot van de klokken bleek te hebben was een jong meisje uit het geslacht Hekne. Haar offer zou net zo groot zijn als dat van de ouders van de Hekne-zusters, maar zij moest haar offer in stilte brengen, en lange tijd was er slechts één man die wist wat ze had gedaan. De mensen die het zich misschien hadden willen herinneren, zouden bovendien moeite hebben om haar offer te begrijpen zonder de voorgeschiedenis van de staafkerk en van het dorp waar ze woonde te kennen.

Hekne viel onder de kerk van Butangen, een dorp in een zijdal tussen Fåvang en Tretten. Er woonden destijds ongeveer duizend zielen in het buurtschap, verdeeld over een stuk of veertig boerderijen en bijbehorende pachtboerderijtjes. De plaatsnaam had een lange en vreemde verklaring, een verklaring die zelden genoemd werd, omdat maar weinig mensen die contreien bezochten. Het Løsnesvatn, het meer dat het dorp scheidde van het karrenpad dat naar de buitenwereld voerde, was lang en smal en diep, omgeven door steile bossen en rotswanden, en Butangen heette Butangen

omdat het de enige *tang*, landtong, in het Løsnesvatn was die vlak genoeg was om een *bu*, een huis, op te bouwen. Niemand woonde er permanent, maar omdat er boothuizen en aanlegsteigers waren en je in de winter daarvandaan over het ijs kon rijden, werd het dorp later naar die smalle landtong vernoemd. De kerk lag hoger op de helling, vanwege het uitzicht, maar ook omdat de mensen door de grote overstroming in Fåvang hadden geleerd wat water op een kerkhof kan aanrichten.

Op de hellingen klampten de families zich vast aan de plek die hun voorvaderen ooit als hun eigendom hadden geclaimd. Sommige boerderijen stonden op zo'n steil en stenig stuk land dat men in drie generaties niet veel verder kwam dan het ontginnen van drie kleine akkertjes. Maar als pleister op de wonde werden de stenen stapelmuurtjes dan wel zó hoog dat er in Butangen nooit een schaap ten prooi viel aan de wolven.

Veranderingen kwamen langzaam. Het buurtschap liep twintig jaar achter op de naburige dorpen, die weer dertig jaar achterliepen op de stadjes in Noorwegen, die vijftig jaar achterliepen op de rest van Europa. Een van de redenen daarvoor was de reis ernaartoe. Nieuwsgierige bezoekers, zo die er al waren, moesten langs de juiste oever de rivier de Laug naar het noorden volgen en bij de kerk van Fåvang, als ze die al vonden en ze dan nog steeds naar Butangen wilden, moesten ze de heuvel op lopen en een koeienpad volgen door een kloof bij de Okshol-hoeve. Verderop kwam het pad uit op een puinwaaier en was het niet meer te onderscheiden. Daar sloegen de meeste mensen links af en belandden in het onbewoonde Oksholdal. Alleen als je op de juiste plek rechts afsloeg, zou je een fraai uitzicht op Butangen krijgen, met de kerk op de helling en de boerderijen eromheen. Maar de wandelaars kregen vooral het diepe Løsnesvatn te zien en de verraderlijke Løsnes-moergronden. Dan maakten de meesten rechtsomkeert, en de rest gaf het op als ze het koeienpad niet konden vinden en ze tot hun knieën in de zomp stonden terwijl de nacht viel en ze zó door muggen werden besprongen dat hun huid wel een vacht leek.

Er waren maar heel weinig mensen die om het Løsnesvatn heen

wisten te komen of die het geluk hadden dat ze werden meegenomen in het bootje van een zwijgzame dorpeling die zijn netten had uitgezet. Eenmaal in Butangen raakten ze ofwel getrouwd of ze werden neergestoken. Dat is een overdrijving, want in wezen was Butangen een fijne plek om te wonen. De rivier de Brei, die het dal had uitgesleten, werd gevoed door de vele beekjes die de boerderijen van water voorzagen. Het landschap straalde iets bescheidens uit, omdat de rivier en al die beekjes talloze bochtjes maakten en zo een voortdurende wisseling lieten zien tussen weelderige zonzijdes en raadselachtige schaduwzijdes, tot de rivier een scherpe bocht maakte en zich in het Løsnesvatn stortte. Ondanks de steile hellingen was het kleine dal warm en zonnig, en als je verder liep kwam je misschien wel mensen uit Brekkom of Imsdal tegen, al beperkte dat contact zich meestal tot een hoofdknikje of een begroeting van veraf.

In de winter ging het vervoer gemakkelijk en snel. Als het Løsnesvatn was dichtgevroren, kon je rechtstreeks over het ijs en de moergronden naar de weg rijden die bergafwaarts naar Fåvang voerde. Daarom verliep het leven ook in een halfjaarsmaat. De winter was de tijd om bij anderen op bezoek te gaan, huwelijken af te spreken, een ploeg en kruit te kopen. Sommige dorpelingen verlangden naar elders, maar de mensen die in dat elders waren geweest, konden vertellen dat de mensen daar precies hetzelfde deden, misschien op een iets andere manier, maar niet zo dat die manier meer waard was. Er waren daar ook geen andere vooruitzichten dan alleen maar zwoegen, en zwoegen konden ze thuis al genoeg, waar ze het tenminste nog met familie en bekenden konden delen.

Zo ging het hier overal, geen enkele vreemdeling kreeg de kans zijn levenslustige genen toe te voegen aan de binnenvettende karakters van de bewoners van het Gudbrandsdal. Het was er niet zoals langs de kust, waar de bedachtzaamheid werd aangelengd door gestrande zeelieden uit het Middellandse Zeegebied, die als ze afscheid namen van hun noodhaven cadeautjes achterlieten in de buiken van de meisjes, cadeautjes die zich ontpopten als onstuimige kinderen met pikzwart haar. In het Gudbrandsdal leefde ieder

zijn leven binnen de omheining, in een gestage, trage dans met de jaargetijden. Elke boerderij was een zelfvoorzienend rijk en de bergwanden fungeerden als hoge vestingmuren tegen de buitenwereld. Die veilige barrière van dennenbomen sterkte hen in het geloof dat het beter was om op de ouderwetse manier mos te oogsten tot ze er dood bij neervielen dan hun leven een andere richting te geven. Ze sliepen graag buiten in de bergen en ploeterden in natte sneeuw en regen, vonden het fijn om sneeuw te ruimen omdat dat veel gemakkelijker was dan in de aarde te spitten, en er was geen enkele vermenging tussen arm en rijk, generatie na generatie bleef op de eigen boerderij. Tijd was niet belangrijk, ze zetten het werk dat iemand bij zijn dood achterliet voort in de wetenschap dat iemand die nu nog niet geboren was dat werk ook weer zou voortzetten, en met dezelfde methoden en vaak dezelfde handkar werden de eeuwenoude steenhopen steeds hoger. Dat alles resulteerde in een geheel eigen manier van praten en doen, zelfs van waarnemen en voelen.

TOEN HET LAND GEKERSTEND WAS, bouwden de inwoners van Butangen een fraaie staafkerk, een meesterwerk van grenen kernhout met sierlijk houtsnijwerk, drakenkoppen en hoge torenspitsen. Omdat er genoeg voedsel was en niemand enig besef van tijd had, konden ze maanden en jaren wijden aan het bewerken van hout en steen. De kerk werd voltooid tijdens de regering van koning Magnus de Vijfde en het jaartal 1170 stond in een van de grondbalken gekerfd. De hoekpalen en het geraamte waren gemaakt van de reuzendennen die destijds in het Gudbrandsdal groeiden, en de kerk van Butangen werd zoals dat in Noorwegen gewoonte was rijkelijk versierd met motieven uit het oude heidense geloof. Het werd een soort residentie van een Vikinghoofdman onder een christelijk vernisje, en de houtsnijders waren zomers lang bezig om de kerk te versieren met zeeslangen en andere beproefde ornamenten uit de Noormannentijd. De buitenkant van het voorportaal werd tot aan het plafond versierd met langhalzige leeuwenfiguren en een enorme slang slingerde zich rond de toegangsdeur. Aan weerszijden van het altaarstuk stonden houten pilaren met bebaarde gezichten,